

допаднали се за дълго време слова противъ богомилитѣ²¹. Посочвайки, на-примѣръ, Иоана Екзарха и други учители, много отъ които още се помнѣли, Козма се бори противъ леността на съвременитѣ си, които оставяли книгитѣ да гниятъ и да ги ядатъ червеи, а въ сѣщото време народътъ съ по-голъма охота посещава игритѣ, отколкото църквитѣ, „съ гусльми и плесканіемъ и пѣсньми бѣсовскими“, пие вино и слуша разкази за сънища и приказки.

Малко по-младъ отъ Козма е монахътъ *Атанасій Ерусалимски*, който въ своето „Слово о древѣхъ познания добра и зла“ къмъ приятеля си Панка опровергава всевъзможнитѣ богомилски заблуди за брака, за Христовия кръстъ, за Христа-земледѣльца и т. н.²².

Следъ пренасянето на патриаршеската столица въ Македония, въ Прѣспа и въ Охридъ (ок. 971 г.), гдето по-рано бѣ работилъ Климентъ, изглежда, почнали ревностно да се грижатъ за старословѣнската литература. Броятъ на глаголическитѣ и кирилски рѣкописи, писани въ Македония презъ XI — XIII вѣкове, е твърде голѣмъ. Старата глаголица била отъ тамъ съвсемъ измѣстена отъ кирилицата едва въ XIII в. Отъ направенитѣ тогава въ тая страна преводи за сега е известенъ само единъ. *Презвитеръ Иоанъ* превелъ по порѣзка на охридския архиепископъ Иоана (1019 сл., стр. 151) животописанието на Антония Велики, съставено отъ Атанасія, и житието на Св. Панкратіѣ²³.

9) *Богомилска книжнина, апокрифи*. Скоро следъ покрѣстването си славянитѣ получили отъ Византия цѣла литература отъ фантастични апокрифи, много псевдо-евангелия, апокалипсиси, завети и приказки. Безъ всѣко съмнение, богомилитѣ били най-усърднитѣ читатели и разпространители на тѣзи съчинения. Повечето, обаче, отъ тѣзи книги сж много по-стари отъ бѣлгарското богомилство и отъ арменското павликянство; много отъ тѣхъ дори се появили още въ първитѣ вѣкове отъ нашето лѣтоброение у юдейскитѣ и християнскитѣ секти на изтокъ. Въ грѣцки, славянски и латински текстове тази интересна книжнина залѣла цѣла Европа, цѣлия християнски свѣтъ ѣ била преведена на всички езици. Работилница за южнитѣ и западнитѣ славянски писмена била Бѣлгария, гдето се превеждали грѣцкитѣ оригинали на тѣзи еретически книги, а отъ тукъ вече отивали въ Русія, Сърбія и презъ Босна въ Хърватско. Западнитѣ славяни, чехи и поляци, се запознали съ тѣхъ по латинскитѣ имъ текстове.

Единъ срѣдновѣковенъ проповѣдникъ пише (стр. 70): „много земи съмъ обиколилъ, но нигде не видѣхъ повече бродници (вѣлшебници), самовили и магьосници, колкото въ Бѣлгарія“. Дълго време били известни само рускитѣ текстове, разпространени подъ името *бѣлгарски басни*, защото по-долната народна класа въ Русія до миналия вѣкъ се забавлявала само съ четене на тѣзи „лъжливи и отхвърлени книги“. Оригиналнитѣ бѣлгарски текстове почватъ да се появяватъ едва въ последнитѣ години²⁴. Научното пѣкъ изследване на тѣзи тъй интересни паметници се почна едва недавно²⁵.

Съдържанието на апокрифитѣ въ повечето случаи се основава на библията съ примѣсъ на образи отъ източна фантазия. На народа твърде много допадали тия написани на простъ езикъ книжки, тъй като тѣ му давали по-подробни знания, отколкото признаванитѣ отъ църквата книги на Св. Писание. Съ поразителни подробности и съ поетично вдѣхновение въ тѣхъ се разказва за тайнитѣ на небето и на ада, за сътворението на свѣта, за ужаситѣ на страшния сждъ, за живота на Спасителя и на Божията Майка. Колко силно трѣбва да е завладявало ума на нѣкой простъ земеделецъ или дори на нѣкой воинственъ боляринъ описанието за последнитѣ дни на свѣта въ „Вѣпроситѣ на св. Иоанъ Богослова“! Тамъ той прочиталъ, че ще дойде анти-